

Salsa!.doc

2

JAARGANG 7 | JUNI 2011
DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

INHOUD

Erfgoeddag 2011	1
Leuvense figuren: Jef Scherens	2
Amical, MUL en AMC: de motorsport in Leuven tijdens het interbellum	4
Rubriek: Uit goede bron	6
Activiteiten van Salsa! vzw	8

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN HET LEUVENS STADSARCHIEF

Erfgoeddag 2011: (Geen) armoe troef

Traditioneel was ook het Stadsarchief weer present tijdens de elfde editie van Erfgoeddag, die dit jaar alle erfgoedinstellingen trachtte te inspireren met het thema 'Armoe Troef'. Net zoals in 2010 kon het Stadsarchief weer rekenen op een locatie in het historische stadhuis, waar we samen met het Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven en de vzw Stad en Architectuur een tentoonstelling rond de sociale woningbouw van Renaat Braem presenteerden. Ook het Cultureel erfgoed annuntiaten Heverlee organiseerden in het stadhuis een tentoonstelling over hoe het onderwijs de armoede bestreed. Deze gastvrouwen mochten op 1 mei maar liefst 1500 bezoekers ontvangen.

Het Stadsarchief zelf probeerde zijn publiek te bekoren met een tentoonstelling over de weldadigheidsinstellingen die aan het einde van de negentiende eeuw in Leuven actief waren. Dat deden we aan de hand van een bijzonder tijdsdocument. Toen prins Albert en prinses Elisabeth op zondag 8 mei 1904 hun blijde intrede hielden in Leuven, maakte ook de inhuldiging van een nieuwe *Schuilplaats voor Weesjongens en Ouderlingen* deel uit van het feestprogramma. Het betrof het voormalige godshuis der weesjongens en der oude mannen uit de toenmalige Wezenstraat (de huidige Vital Decosterstaat), dat als *Hospice des orphelins et vieillards* een nieuwe locatie had gekregen op de hoek Vesaliusstraat – Frederik Lintsstraat. Ter gelegenheid van het prinselijke bezoek had de Algemene Raad van Burgerlijke Godshuizen en Weldadigheid van Leuven een prachtig fotoalbum laten maken, dat als geschenk aan het prinselijke paar werd aangeboden.

Het originele album, dat vandaag bewaard wordt in het Archief van het Koninklijk Paleis en voor de gelegenheid kon ontleend worden, was erg luxueus uitgevoerd met originele etsen en tekeningen van de hand van Frans Nackaerts, Charles Verhoeft, Alfred Delaunois, Simone Pouthière, Ernest Faut en Max Robert. Daarnaast bevat dit album vooral ook foto's van het nieuwe godshuis en van de acht andere grote weldadigheidsinstellingen die op dat moment actief waren in Leuven: het Godshuis van de Infirmierie voor oude vrouwen (Klein-Begijnhof), de materniteit (Frederik Lintsstraat), de huishoudens voor ouderlingen, het burgerlijk hospitaal (Brusselsestraat), het meisjesweeshuis (huis van Chièvres, Groot-Begijnhof), het godshuis Edouard Remy voor blinden en ongeneeslijk zieken (Frederik Lintsstraat), het godshuis voor vrouwelijke zwakzinnigen (Zwartzusterklooster) en de schuilplaats (*Refuge*) voor arme ouderlingen (van Dalecollege Naamsestraat).

Naast dit officiële geschenkexemplaar werden er in 1904 ook nog minstens twee bijkomende albums aangemaakt – niet allemaal met fotomateriaal over alle negen instellingen – die in twee verschillende archieven bewaard zijn gebleven. Eén exemplaar bevindt zich in het Leuvense Stadsarchief, het andere exemplaar is terechtgekomen in het Kadoc.

De negen Leuvense weldadigheidsinstellingen die onder het toezicht van de Algemene Raad van Burgerlijke Godshuizen en Weldadigheid stonden, voorzagen samen in meer dan duizend opvangplaatsen voor diverse soorten hulpbehoevenden. Ze werden allemaal gefinancierd via het mecenaat van welstellende privépersonen, zonder inbreng van overheidsmiddelen. De namen van de weldoeners achter elk van deze caritatieve instellingen staan dan ook in het album vermeld, samen met de geldelijke bijdrage die ze leverden. Weliswaar allemaal helden, maar die sparen we graag op voor de volgende Erfgoeddag.

MARIKA CEUNEN

Leuvense figuren: Jef Scherens (1909–1986)

Jef Scherens, bijgenaamd 'Poeske' (wielrenner, 7-voudig wereldkampioen en 16-voudig Belgisch kampioen snelheid op wielervedstrijd bij de profs) werd in Werchter (Rotselaar) geboren op de Hanewijkse Hoek op 17 februari 1909 als vijfde kind van Felix Scherens en Regina Janssens en overleed op 9 augustus 1986 in het academisch Sint-Pieters-ziekenhuis te Leuven. In 1941 huwde hij met Clemence Verkist (1914–2008), met wie hij twee kinderen kreeg (Viviane, °1948 en Paul, °1953).

Jef was een klein ventje en kreeg naast het gebruikelijke 'Jefke' ook de koosnaam 'Poeterke' – een naam die men in het Hageland aan een vinnig geitje gaf dat moeilijk kon stilzitten. 'Poeterke' werd tijdens zijn kinderjaren door de straatridders van Werchter eerst vervormd tot 'Poeter' en later tot 'Poeske', een bijnaam die zich later toen Jef zich manifesteerde als zeer snel eindsprinter met zijn gekende katachtige laatste jump, een meerwaarde kreeg.

Het gezin Scherens leefde in het Brabantse Werchter, waar vader tewerkgesteld was in de brouwerij 'Jack-Op' van de familie Van Roost. In augustus 1914, toen Jefke vijf jaar oud was, werd Werchter door de Duitse bombardementen geteisterd en de familie Scherens vluchtte naar Frankrijk tot in de omgeving van Poitiers. Jefke ging in Frankrijk naar school en wanneer de familie in 1919 naar België terugkeerde kreeg hij aanpassingsproblemen met de eigen moedertaal. Na het lager onderwijs

uiteindelijk met succes doorgemaakt te hebben, trok Jef alle dagen met de fiets op en af naar Zaventem waar hij werkte in een lederfabriek, na voordien te Haren in een papierfabriek gewerkt te hebben. Iedere dag werd er van en naar het werk een zeer hoog tempo op nagehouden en zo rijpte het idee om het eens als wielrenner te proberen. In 1926 maakte Jef zijn debuut en behaalde 6 overwinningen en talrijke ereplaatsen. In 1927 werd hij lid van de 'Stoempersclub' uit Leuven en behaalde niet minder dan 40 overwinningen bij de nieuwelingen. Door deze vele successen besloot hij de fabriek vaarwel te zeggen en alles op het wielrennen te zetten. Bij de junioren behaalde hij in 1928 27 overwinningen en zijn spurterskwiteiten kwamen nog meer op de voorgrond. In die mate dat de voorzitter van de 'Stoempersclub' Leuven hem een contract aanbood om van start te gaan in een snelheidswedstrijd van het Sportpaleis van Brussel. Op 14 oktober 1928 stond Scherens in een snelheidswedstrijd tegen de toenmalig Belgisch kampioen Jules Vervust. In een formidabele spurt versloeg Scherens met vele meters Vervust en alle kenners waren er toen reeds van overtuigd dat ze een nieuwe kampioen hadden ontdekt. In 1929 werd hij onafhankelijke en won nog vijf wegwedstrijden. Toch lag zijn toekomst op de wielervedstrijd. Een eerste succes kwam er op de wielervedstrijd in Zelzate met de nationale titel bij de onafhankelijken.

Het profleven wenkte en Scherens verhuisde Werchter voor Leuven, waar hij onderdak vond bij de familie Schuermans, en waar hij ook zijn vaste verzorger Jef Mannaerts leerde kennen. Tijdens zijn 18 maanden durende legerdienst als carabinier-wielrenner in de Daillykazerne te

Schaarbeek in 1929 en 1930 mocht Scherens regelmatig trainen in het Brusselse Sportpaleis en ook beperkt verder koersen. Door een val in 1930 was hij zeven weken inactief. Daardoor kon hij slechts een figuranterol vertolken in het Belgisch en het Wereldkampioenschap. Het jaar 1931 staat voor zijn grote doorbraak. Hij werd voor het eerst Belgisch kampioen bij de profs en deze titel was het begin van een hele reeks. Poeske werd in zijn professionele wielervedstrijd tussen 1931 en 1947 liefst 15 maal kampioen van België snelheid op de wielervedstrijd. In het wereldkampioenschap te Rome in 1932 kwam hij in de finale uit tegen de Fransman Lucien Michard (1903–1985). Poeske drong de Fransman de leiding op om uit het wiel te kunnen komen. Deze begon echter aan een 'surplace' die 20 minuten zou duren.

De jury greep echter in en deed beide renners afstappen. Het lot dat diende uit te maken wie aan de leiding de spurt zou beginnen was Jef gunstig. Poeske kon met zijn gekende 'katachtige sprong' de voor hem gestarte Fransman voorbij behaalde zijn eerste wereldtitel. Deze wereldtitel werd in België met veel enthousiasme begroet. Scherens werd op het paleis door Albert I ontvangen en kreeg de medaille van ridder in de Leopoldsorde. Jef werd ook officieel ontvangen door het stadsbestuur van Leuven, een gelegenheid die uitgroeide tot een ware volkshulde. Ook de sportwereld vergat hem niet: Poeske kreeg in 1933 de felbegeerde Nationale Trofee voor Sportverdienste. De vijf daaropvolgende jaren zou Scherens zijn titel van wereldkampioen hernieuwen. Dat gebeurde opeenvolgend in Parijs (1933: na een finale met de Fransman Lucien Michard), Leipzig (1934: voor de Duitser Albert Richter), Brussel (1935: voor Richter),

JEF SCHERENS, Champion du Monde de vitesse pour la sixième fois consécutive

Zurich (1936 voor de Fransman Louis Gerardin (1912–1982) en Kopenhagen (1937 na een finale met de Nederlander Arie Van Vliet). In 1938 werd Scherens in het WK te Amsterdam in de finale verslagen door Van Vliet (1916–2001), van wie hij meermaals getuigde dat dit zijn sterkste tegenstrever was. Karel Steyaert (Van Wijnendaele) sprak zelfs van Scherens' zwangegang: *'Op dien dag is Van Vliet gaan zitten op den troon die Scherens van Michard veroverde. De eeuwige gang van 't leven, met de wet van komen en gaan!'* (p. 216–217). Het jaar nadien ging het WK door te Milaan. Weer stonden Scherens en Van Vliet tegenover mekaar in de finale.

Na een valpartij werd beslist de finale de volgende dag opnieuw te rijden. Die dag echter mobiliseerde Italië echter officieel haar troepen voor de Tweede Wereldoorlog. Alle verdere wedstrijden van het WK werden dan ook afgelast. Door de oorlog – tussen 1940 tot 1945 werden er geen

WK's georganiseerd – miste Poeske mogelijk enkele wereldtitels. Op het eerste naoorlogse WK te Zurich ging de intussen 37-jarige Scherens er al uit in de kwart-finales. In de editie 1947 in het Parijse Prinzenpark nam Poeske zijn revanche: in een tumultueuze finale tegen zijn vriend en ploegmaat Gerardin behaalde hij zijn zevende wereldtitel. Naast zijn 7 wereldtitels en 16 Belgische titels won Poeske Scherens ook alle Grote Prijzen van diverse landen en op een bepaald moment bezat hij alle sprint- en ronderecords van alle grote wielbanen in Europa.

Fysiek was hij zeer acrobatisch, ondanks zijn kleine gestalte geen machtsman maar eerder de nerveuze rassprinter die op elk moment kon toeslaan. Zijn talent bezorgde hem een stevig inkomen – de zesdaagsen had hij bijvoorbeeld financieel niet nodig en bleef er dan ook opvallend afwezig – en een aureool, dat nog versterkt werd door het bezit van een

privévliegtuig 'Topsy'. Verder was Jef een begenadigd muzikant (bugel, piston, harmonica en accordeon) en beoefenaar van verschillende sporttakken (boogschieten, biljarten, waterski en zwemmen; na zijn carrière ook motor- en autorennen). Zijn opvallende ideeën hadden ook een politiek luik. Zo stak hij zijn afkeer voor het naziregime niet onder stoelen of banken. Tijdens het WK te Leipzig (1934) weigerde hij voor Hitler te defileren en bedankte hij ondanks hoge financiële vergoedingen tijdens de oorlog in Duitsland te rijden. Bovendien steunde hij openlijk zijn collega en vriend Albert Richter (1912–1940) die uiteindelijk omwille van zijn anti-nazistische houding vermoord werd.

Na zijn loopbaan die hij beëindigde op 21 januari 1951, bleef Jef de Leuvense Stoempersclub trouw. Ter ere van hem kwam er in Leuven sinds 1963 de 'Grote Prijs Jef Scherens'. Deze wielervedstrijd vindt jaarlijks op de eerste zondag van september plaats (dit jaar de 45^e editie) en krijgt internationaal een steeds grotere uitstraling. Wilsele eert de sprintkampioen met een straat naar hem genoemd: de Jef Scherensstraat; terwijl Werchter met een 'Jef Scherensstraat' en een 'Jef Scherenspad' in Hanewijk, alsook een afgepijld 'Jef Scherensfietsroute' in 2009 de honderdste verjaardag van Scherens' geboorte vierde.

Bibliografie:

D. VANYSACKER, 'Scherens, Joseph (Jef)', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Vol. 18, Brussel, Paleis der Academieën, 2007, kol. 791–796.

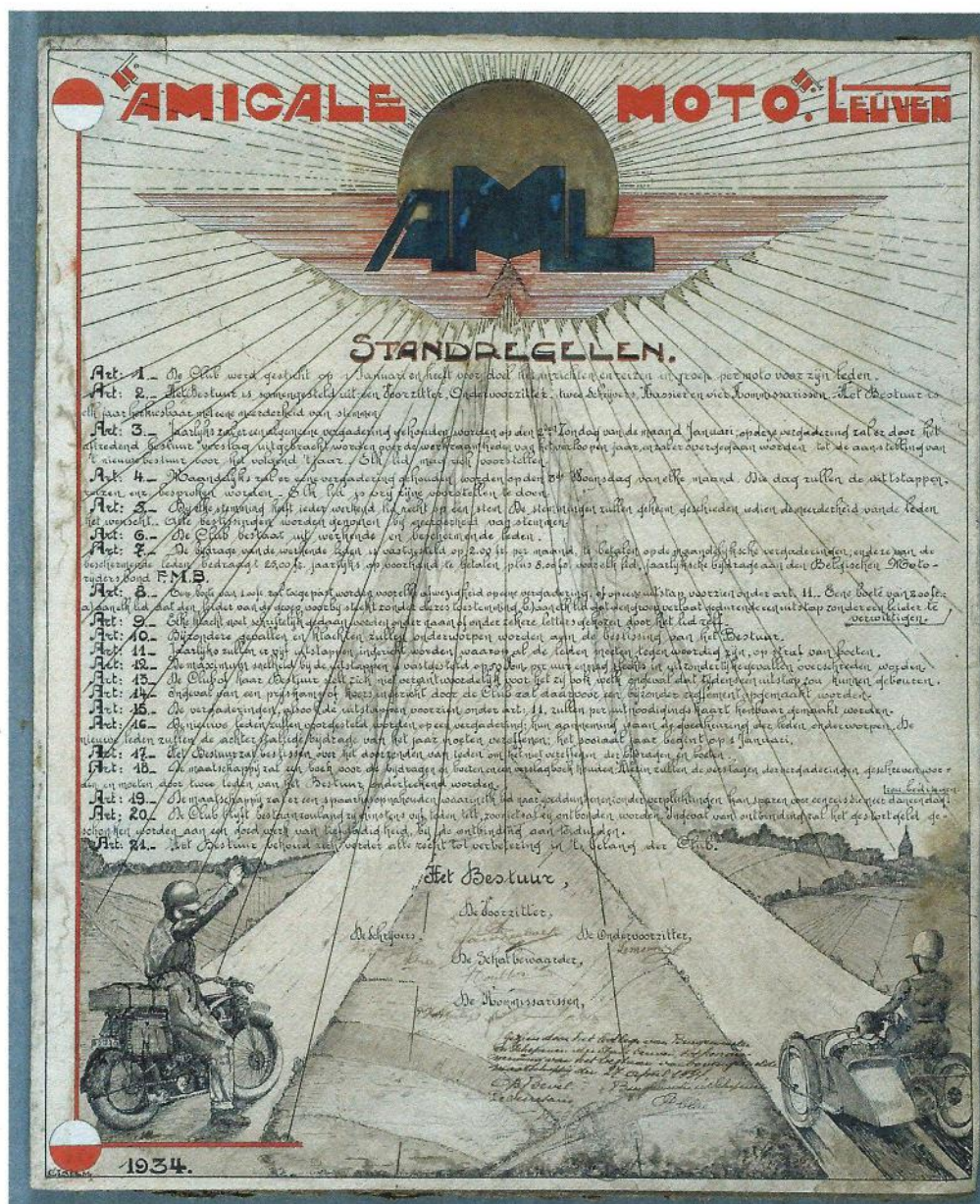
DRIES VANYSACKER

Amical, MUL en AMC: de motorsport in Leuven tijdens het interbellum

Onlangs ontving het Stadsarchief een schenking van de heer Jean Derweduwe (en niet Louis zoals verkeerdelijk in onze nieuwsbrief van september 2010 stond). Het betreft een fraaie presentatieuitvoering van het standreglement van de Leuvense Amical Auto-Moto-Club. Deze schenking bood ons de aanleiding om even in de geschiedenis te duiken van de motorsport te Leuven en van de verenigingen van motor- en auto-liefhebbers in de eerste helft van de 20e eeuw.

De vereniging Amical Auto-Moto-Club werd gesticht op 1 januari 1934 onder de naam 'Amicale Moto Leuven' en was vanaf het begin aangesloten bij de Belgische Motorrijdersbond. Het clublokaal bevond zich aanvankelijk in Café De Post aan het Margarethaplein. De eerste ledenlijst vermeldt 42 werkende leden, die elk maandelijks twee frank ledenbijdrage betaalden. In ruil richtte de vereniging jaarlijks vijf uitstappen in. Die verliepen volgens het regelmatigheidscriterium, waarbij het doel niet was om de voorgeschreven route in de snelste tijd af te leggen, maar wel om zo constant mogelijke aan een vooraf opgelegde snelheid te rijden.

Haar eerste 'regelmatigheidsprijskamp voor motorrijwielen' hield de Amical op 19 augustus 1934. Vanaf 14 uur vertrokken de deelnemers telkens met een interval van vijf minuten aan het clublokaal voor een traject van 130 km. De route Leuven-Mechelen-Tienen-Leuven-Waver-Leuven dienden de deelnemers aan 45 km/u af te leggen. In 1935 diende de Amical bij het stadsbestuur een aanvraag in om haar zustervereniging Motor-Éclair de Schaerbeek te mogen helpen bij de organisatie van een tweedaagse regelmatigheidswedstrijd die ook Leuven zou aandoen. Er is echter geen antwoord vanwege de stad op dit verzoek bewaard. In 1938 probeerde de Amical dan naar aanleiding van haar eerste lustrum om door de straten van Leuven een motorrally te organiseren. Herhaalde verzoeken van de stad om het beoogde parcours voor goedkeuring voor

te leggen, bleven echter onbeantwoord. Op 29 juni 1938, welgeteld vier dagen voor de rally zou plaatsvinden, liet de secretaris van de *Amical* per brief weten dat 'door een onvoorzien geval dit sportfeest afgelast is'. Meteen waren grote activiteiten waarvoor toestemming van de stedelijke overheid vereist was opgeschort tot na de oorlogsjaren. Na de Tweede Wereldoorlog probeerden de leden van deze auto- en motoclub nog even om opnieuw actief te worden. In 1952 organiseerde *Amical* een omloop van het Hageland: een regulariteitsproef voor auto's en moto's waar leden van alle Leuvense clubs aan konden deelnemen. Aan de stad werd gevraagd om een beker te schenken. Het clublokaal was inmiddels verhuisd naar Café Lyrique op de Grote Markt, waar ook het startschot voor de rally gegeven werd. Het stadsbestuur verleende geen toestemming om op de Oude Markt een remproef in te lassen, omdat men dat te risicovol vond. Dat de *Amical* na 1952 nog motor- of autowedstrijden georganiseerd heeft, blijkt niet uit het verenigingsdossier dat het Stadsarchief bewaart.

De *Amical* was tijdens het interbellum echter niet de enige vereniging van liefhebbers van gemotoriseerde vervoermiddelen in de Dijlestad. Reeds op 10 augustus 1922 werd in de Diestsestraat 18 de *Auto-Moto-Club-Louvaniste* boven de

hebben ieder jaar plaats te Luik, Spa, Waver, Meenen, Werviek, Yperen, enz. De *Auto-Moto-Club Louvaniste* zou de nodige maatregelen nemen ten einde alle onaangenaamheden te voorkomen en verbindt zich den steenweg in gebruik vrij te laten alle 15 minuten.' Ook in de twee volgende jaren werd deze Belgische snelheidswedstrijd over korte afstand in Leuven georganiseerd.

Voor een echte Belgische primeur zorgde de derde Leuvense motoclub die tijdens het interbellum ontstond: de *Motor Union Louvaniste* (MUL). Deze vereniging van auto- en motoliefhebbers werd gesticht op 10 januari 1932 en telde toen 33 leden. Ook deze club had haar lokaal in Café De Post aan het Margarethaplein. Hun eerste exploit in 1933 was nog zeer braaf en gematigd en bestond uit een koers 'au clocher' voor vier categorieën motoren (175cc, 350cc zijkleppen, 500cc zijkleppen en 350cc kopkleppen, 500cc kopkleppen), die op 2 april gereden werd. De deelnemers startten per drie om een route van 60 km af te leggen. Ze kozen daarbij elk zelf hun reisweg en moesten in Bertem, Holsbeek, Nethen, Wijgmaal en Winksele in een café aan de kerk telkens een bonnetje inruilen voor een gesloten enveloppe. Na aankomst in Leuven werden de vijf enveloppen van elke deelnemer geopend en de punten die

doopvont gehouden. Bij haar oprichting telde deze club 55 effectieve leden en 19 ereleden. Op zondag 25 juli 1926 zorgde de AMC voor een extra attractie bij de Sint-Jacobs-kermis door een 'nationale snelheidskoers' over 1 km te organiseren op de Brusselsesteenweg. Vertrokken werd op de hoek van de Ierse-Predikherenstraat en de finish lag een km verder op de Brusselsesteenweg. Ook hier vertrokken de motorrijders individueel met een interval van 5 minuten. In de toelatingsaanvraag bij het stadsbestuur meldde de *AMC Louvaniste*: 'Dergelijke koersen

erin zitten (variërend van 50 tot 0) bij elkaar opgeteld. Wie de meeste punten had verzameld won de wedstrijd. Ook in 1934 organiseerde de MUL op 12 augustus nog een regelmatigheidswedstrijd voor moto's.

Dat jaar zou de MUL echter ook het startschot geven voor het Belgische succesverhaal van een heel nieuwe motorsport: de motorcross. Op 11 maart 1934 organiseerde deze vereniging immers de eerste *Motocross brabançon*, die in de bossen aan de Zoete Waters te Heverlee gereden werd. Dit was de allereerste motorcrosswedstrijd die in België plaatsvond. De initiatiefnemer was MUL-lid en sportjournalist Jacques Ickx, de vader van de gelijknamige formule-1-piloot uit de jaren '60 en '70, die de wedstrijd ook zelf won. Het jaar nadien was de *Motocross brabançon* al een nationale wedstrijd, waar alle motormerken hun fabrieksrenners naartoe stuurden. Nog voor de Tweede Wereldoorlog had deze Leuvense motorcrosswedstrijd reeds internationale allures gekregen. Het starten in groep werd hier als een Belgische nieuwigheid voor het eerst toegepast en ook de tijddrit van één ronde om de startpositie te bepalen werd in deze Leuvense wedstrijd voor het eerst toegepast. Na de oorlog stond de *brabançon* vanaf 1946 dan ook weer snel op het programma en hij bleef door de MUL georganiseerd worden tot ver in de jaren '70. Men ruilde de Zoete Waters wel in voor de Kesselse Bergen en later voor het crossparcours in Egenhoven.

Vader Ickx was als fanatieke motorrijder eveneens een snelheidsduivel. Op zijn machine van het Belgische merk Saroléa won hij tijdens het interbellum menige motorcrosswedstrijd, zoals ook het eerste Belgische kampioenschap in 1939. Ickx was ook enorm populair bij het publiek. In de cross van 1938 reed Ickx 35 km met een lekke band – voor de motorcross op het terrein werden toen nog gewone moto's gebruikt die geconstrueerd waren om op de weg te rijden – tot deze op 80 meter voor de finish klem geraakte in het spatbord. Het publiek vond het zo ondenkbaar dat Ickx niet zou finishen, dat ze hem met zijn moto optilden en over de aankomstlijn droegen. Dat België al generaties lang tot de toonaangevende landen inzake motorcross behoort, vindt dus zijn oorsprong in de *Motor-Union-Louvaniste* en in de *Motocross brabançon* die deze club decennia lang organiseerde.

MARIKA CEUNEN

Uit goede bron

Het 'Lovens Chronijksken' van Michaël Pelckmans: een kennismaking

Niets is zo boeiend als een bijna dagelijks verslag over gebeurtenissen door een tijdgenoot en ooggetuige. Vaak is de auteur van zulke kroniek een oplettend observator die goed is geïnformeerd. Het Leuvense stadsarchief is de gelukkige bezitter van een kroniek (Stadsarchief Leuven, *Handschriftenverzameling*, Hs. nr. 1–15 volumes: 'Lovens Chronijksken behelzende de besonderste geschiedenissen zoo binnen Loven als elders voorgevallen beginnende met het jaer 1746 tot het jaer 18[o8] door M[ichaël] F[ranciscus] P[elckmans] Hendrickzoon') die uitvoerig de gebeurtenissen van 1746 tot en met 1808 verhaalt.

De auteur van de kroniek is de Leuvense meester-wijntavernier Michaël Pelckmans (1732–1808), waard van 'het Hof van Keulen' in de Brusselsestraat en vervolgens kremer-kruidenier in 'De Kreft', eveneens in de Brusselsestraat. Van 7 mei 1793 tot 25 september 1794 zetelde hij als schepen in het Leuvense stadsbestuur.

Pelckmans tekende alles op wat hij zag, meemaakte en hoorde. Zijn in het Nederlands geschreven verhaal is gebaseerd op eigen waarneming, maar ook op informatie die anderen hem doorgaven en op archiefstukken. Een aantal documenten schreef hij over of – en dat is het geval wanneer het om drukwerk gaat – kleefde hij in zijn manuscript in.

Michaël Pelckmans werd in 1732 in Aarschot geboren als inwoner van de Oostenrijkse Nederlanden. Hij stierf in 1808 als burger van het Franse keizerrijk. Zo maakte hij achtereenvolgens zowel 'de Oostenrijkse Tijd', de Brabantse Revolutie en de korte periode van de Verenigde Nederlandse Staten (1789–1790), de Oostenrijkse restauratie en de eerste Franse bezetting (1792–1793), de tweede Franse bezetting (1794) en de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden bij Frankrijk (1795–) mee. Naast wat hij opschreef over de gebeurtenissen die hij zelf beleefde, etaleerde hij graag zijn kennis over het Leuvense verleden en zijn ruime algemene belang-

stelling. 'Buitenlands nieuws' krijgt in de kroniek geregeld een plaats. Zo is er een relaas over het balsemen van het lichaam van de op 22 september 1774 overleden paus Clemens XIV (vol. I, f° 165) en een overzicht van het optreden van Maximilien de Robespierre in Frankrijk (vol. IX, f° 2–14). Sommige uitweidingen zijn kleine monografieën, zoals de 'État de la religion en France en 1801' (vol. X, f° 357–443) en de geschiedenis van alle Leuvense kloosters vanaf hun oprichting tot 1803 (vol. XII, f° 1–164).

Eigen aan kronieken is ook dat bijzondere gebeurtenissen of 'wonderlijke voorvallen' extra-aandacht krijgen. Ook het 'Lovens Chronijksken' van Pelckmans ontsnapt niet aan deze trend. Zo leest men er bij voorbeeld dat op 12 februari 1778 (vol. I, f° 216–216v°) 'in de herberge genaemt Dendermonde' in de Brusselsestraat voor één stuiver per persoon een wel heel bijzondere kalfskop te bewonderen was. Dit verhaal – met de bijgevoegde prent – en nog meer wetenswaardigheden die Michaël Pelckmans over de jaren 1770 noteerde, presenteren wij in een volgende aflevering van deze nieuwsbrief.

De tentoonstellingen die momenteel in Aarschot, Heverlee en Leuven aan schilder Pieter-Jan Verhaghen (1728–1811) worden gewijd, waren de aanleiding om na te gaan of Michaël Pelckmans iets vertelt over de feestelijke ontvangst die Ver-

haghen in 1773 na zijn terugkeer uit Rome te Leuven te beurt is gevallen.

Pieter-Jan Verhaghen werd in 1771 door landvoogd Karel van Lotharingen tot hofschilder aangesteld en eind mei van datzelfde jaar kon hij met een reisbeurs van de overheid naar Rome vertrekken. Die 'grand tour' bracht Verhaghen via Parijs, Fontainebleau, Auxerre, Macon, Châlons en Lyon naar Turijn. Daarna ging het verder over Milaan, Parma en Bologna naar de Eeuwige Stad, waar hij op 1 augustus arriveerde. Verhaghen zou er tot april 1773 blijven, gaf er zijn ogen de kost, legde vele contacten en schilderde er ook een aantal doeken. In het voorjaar van 1773 keerde hij naar Leuven terug. De terugreis verliep via Firenze, Bologna en Ferrara naar Venetië. Daarna trok hij over de Alpen en kwam hij op 9 juni 1773 in Wenen aan. Daar werd hij eind augustus en ook eens in september door keizerin Maria-Theresia ontvangen. Hij kreeg de titel 'eerste schilder' en werd aan keizer Jozef II voorgesteld.

Op 21 oktober 1773 was Verhaghen terug in zijn geboortestad. Drie dagen later wachtte hem een grootse ontvangst te Leuven. Naar aanleiding van de feestelijke 'blijde intrede' liet Martin Van Dorne een lofdicht drukken waarin alle werken die Verhaghen, tussen 1764 en 1773 schilderde zijn opgesomd. Een exemplaar van het gedicht wordt in het Leuvense

Museum M bewaard en is op de Leuvense Verhaghen-tentoonstelling te zien. Pelckmans verwijst er in zijn kroniek uitdrukkelijk naar en neemt de lijst met schilderijen van Verhaghen over (vol. I, f° 161v–164v). Het gaat om van 1 tot 35 genummerde opdrachten die allen zeer nauwkeurig worden beschreven. Sommige opdrachten omvatten meerdere werken (bv. de 11 schilderijen voor het Leuvense College van Bergen (Mons) in Leuven). In zijn studie over P.-J. Verhaghen nam Victor De Munter de lijst van M. Van Dorne als basis voor het opstellen van de oeuvrecatalogus van de schilder. Na de 35 opdrachten komen nog aan bod: de 'Kroning van Sint-Stefanus';

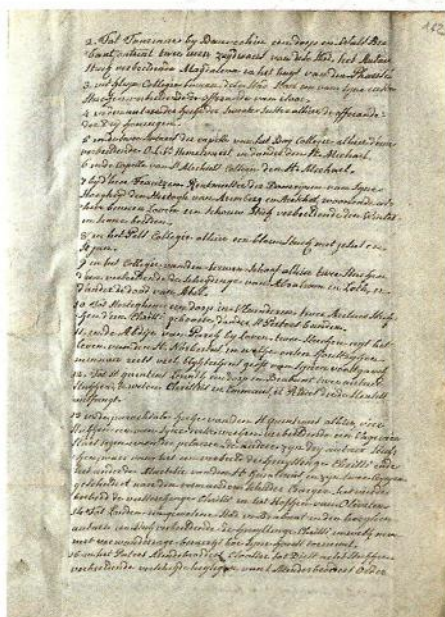
'Dronken Lot en diens twee dochters' (geschilderd voor de hertog van Arenberg), 'Vergilius die uit eigen werk aan keizer Augustus voorleest' (geschilderd voor een Engelse opdrachtgever), Maria Magdalena bij de gekruisigde Christus (bestemd voor de kamer van de abt van de Leuvense adellijke Sint-Geertruiabdij). In Rome worden twee taferelen van Christus met de Emmaüsgangers gesignaleerd (één gemaakt voor paus Benedictus XIV en één voor de kerk van het college van de abdij van Tongerlo). In Wenen vermeldt Van Dorne een schilderij met de Emmaüsgangers in de Hofkapel en een Heilige Theresia in de privévertrekken van de Keizerin. Over het schilderij dat de kroning van Sint-Stefanus voorstelt en dat tot de verzameling van de Keizer behoorde, vermelden we dat keizerin Maria-Theresia beslist had dat het 'jaarlyks op den feestdag van het Ridder Orden van den Heyligen op den autaar ten toont moet staen'. Iedereen die informatie zoekt over Leu-

ven van het midden van de 18de tot het begin van de 19de eeuw moet het 'Lovens Chronijksken' van Michaël Pelckmans raadplegen. Een systematische studie met betrekking tot de door hem vermelde en/of overgenomen documenten en de confrontatie met de stukken die in het Leuvense stadsarchief (of elders) worden bewaard, dringt zich dan ook op. Zoals aangekondigd zetten wij de exploratie van deze bron in een volgende aflevering van *Salsa! Doc* verder.

Bibliografie

V. DE MUNTER, *Pierre-Joseph Verhaghen et son oeuvre, suivi d'une notice sur son frère Jean-Joseph Verhaghen*, Brussel, 1932; L. VAN BUYTEN, 'Pelckmans, Michaël', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, III, Brussel, 1968, kol. 655–658; Pieter-Jozef Verhaghen (1728–1811). In het spoor van Rubens (red. V. VANDEKERCKHOVE & P. CARPREAU), Leuven, 2011.

GUSTAAF JANSSENS

Lovens

Chronijksken

behalvende de bijzonderste geschiedenissen
zoo binnen Lovens als elders voorgevallen
beginnende met het jaer. 1746. tot het
jaer. 18

voor M. F. P. Hendrickx.
door Michael Franciscus Pelckmans.

praktische informatie

Salsa! vzw
Samen Actief voor het
Leuvens StadsArchief!

Maatschappelijke zetel
Stadsarchief Leuven,
Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven

www.leuven.be/salsa
salsa@leuven.be

Bestuursleden

Marc Carnier (penningmeester),
Bert Desmedt, Mich De Winter,
Luc Grégoire,
Gustaaf Janssens (voorzitter),
Hendrik Ollivier (secretaris), Adel Pex

U kan lid worden van Salsa! vzw

door overschrijving van
€ 15 (voor gewone leden) of
€ 30 (voor steunende leden)
op volgend rekeningnummer:
IBAN BE93 068-2420772-67
Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse
nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen
van de eigen publicaties en gratis
toegang tot de activiteiten van de
vriendenkring.

Stadsarchief Leuven

Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven
T 016 30 08 69
F 016 23 40 06
E archief@leuven.be

Openingsuren leeszaal

Dinsdag, woensdag: 9.00 tot 13.00 u
Donderdag: 9.00 tot 19.00 u
Vrijdag: 9.00 tot 13.00 u

Salsa!.doc

C O L O F O N

is een driemaandelijkse nieuwsbrief,
uitgegeven door Salsa! vzw,
de Vriendenkring van
het Leuvens Stadsarchief.
Het abonnement is inbegrepen
in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Redactie

Marika Ceunen
Gustaaf Janssens
Redactieadres
Stadsarchief Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Gustaaf Janssens
Maria-Theresiastraat 87
3000 Leuven

Foto's

Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven
Druk en vormgeving
Drukkerij Leën | Hasselt

Activiteiten van Salsa! vzw

Oude archiefdozen op zoek naar nieuwe eigenaar!

Onze zes archiefvrijwilligers zijn bijna klaar met het schonen en herverpakken van het moderne archief (1830-1976). De meer dan dertigduizend dossiers zijn dus zo goed als metaalvrij en worden voortaan bewaard in zuurvrije archiefdozen. Wie geïnteresseerd is aan onze oude niet zuurvrije maar zeer charmante en multifunctionele archiefdozen, mag die gratis komen ophalen in de leeszaal van het Stadsarchief. Geef wel even vooraf een seintje via mail op archief@leuven.be of via telefoon op het nummer 016 30 08 69.